

SECTION 11. MECHANISMS OF PUBLIC ADMINISTRATION

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-674-4-54>

DIGITAL INSTRUMENTS FOR ENSURING HUMAN RIGHTS IN CONDITIONS OF WAR

ЦИФРОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Alimov N. R.

*PhD Student at the Department of Public
Administration and Law
Prydniprovsk State Academy of Civil
Engineering and Architecture
Ukrainian State University of Science
and Technology
Dnipro, Ukraine*

Алімов Н. Р.

*аспірант кафедри публічного
управління та права
ННІ «Придніпровська державна
академія
будівництва та архітектури»
Українського державного
університету науки і технологій
м. Дніпро, Україна*

Lykholat I. S.

*PhD Student at the Department of Public
Administration and Law
Prydniprovsk State Academy of Civil
Engineering and Architecture
Ukrainian State University of Science
and Technology
Dnipro, Ukraine*

Лихолат І. С.

*аспірант кафедри публічного
управління та права
ННІ «Придніпровська державна
академія
будівництва та архітектури»
Українського державного
університету науки і технологій
м. Дніпро, Україна*

Повномасштабна збройна агресія Російської Федерації проти України спричинила не лише обмеження реалізації окремих прав і свобод, а й структурну трансформацію державних механізмів їх забезпечення. Руйнування фізичної інфраструктури, масове внутрішнє переміщення населення та обмеження безпосереднього доступу до органів влади актуалізували необхідність переходу від традиційних адміністративних процедур до цифрових форматів реалізації прав. У цих умовах цифровізація публічного управління перестала бути інструментом модернізації та набула характеру необхідного елемента механізмів забезпечення прав людини. Платформа «Дія», електронні

реєстри, дистанційні форми адміністративного та судового провадження підсистеми «Електронний суд», а також цифрові інструменти фіксації воєнних злочинів стали не лише сервісними рішеннями, а складовими нової моделі гарантування базових прав, зокрема: права на соціальний захист; права на правосуддя; права на доступ до адміністративних послуг; права на доступ до інформації; права на звернення.

Водночас цифровізація механізмів забезпечення прав людини породжує низку системних ризиків, що потребують окремого управлінського реагування. Йдеться насамперед про кіберзагрози, які ставлять під загрозу безперервність надання послуг; цифрову нерівність, що може призводити до фактичного виключення окремих соціальних груп з процесу реалізації прав; ризики неправомірного доступу до персональних даних; а також вразливість інформаційної інфраструктури в умовах воєнного стану. Таким чином, цифрові інструменти, одночасно розширюючи доступ до прав, створюють нові форми потенційної дискримінації та залежності від технологічної стабільності держави.

Обґрунтування теоретико-правових та управлінських засад використання цифрових інструментів у системі забезпечення прав людини в умовах воєнного стану та напрацювання рекомендації щодо їх удосконалення наразі є актуальним. Дослідження системи публічного управління у сфері забезпечення прав людини в умовах війни, зокрема через цифрові інструменти, механізми та технології, що використовуються для реалізації й захисту прав людини під час воєнного стану, пріоритетний напрям дослідження. Сучасні наукові дослідження у цій сфері концентруються на балансі між національною безпекою та правами людини; адаптації законодавства до міжнародних стандартів; механізмах відновлення порушених прав; цифровізації правозахисних інструментів.

З початком повномасштабної агресії РФ науковий дискурс у сфері прав людини змістився у бік прикладних досліджень, пов'язаних із межами обмеження прав та механізмами їх відновлення.

Щодо цифрового виміру правового захисту, то сучасні дослідження науковців фокусуються на ролі цифрових реєстрів та фіксації воєнних злочинів, захисті персональних даних та кібербезпеці [1–7]. Таким чином, формується новий напрям – **цифрові гарантії прав людини в умовах війни**.

Основна мета державного регулювання цифровізації у воєнний період – це збереження функціональності державних органів та забезпечення безперервності надання послуг громадянам, підтримка мобілізаційних та оборонних потреб.

В умовах руйнування фізичної інфраструктури, переміщення мільйонів громадян і необхідності оперативного реагування на кризові ситуації особливого значення набули цифрові технології як інструмент забезпечення безперервності функціонування держави.

Цифровізація у воєнний період трансформувалася з інструменту модернізації у критично важливий механізм забезпечення державної стійкості (state resilience), національної безпеки та захисту прав громадян. Цифрові сервіси стали основою для: забезпечення доступу громадян до державних послуг; підтримки внутрішньо переміщених осіб; координації гуманітарної допомоги; функціонування економіки; підтримки обороноздатності держави.

Серед основних цифрових сервісів, впроваджених або масштабованих під час війни, провідне місце посідає платформа «Дія» як ключовий інструмент цифрової держави. Портал і мобільний застосунок «Дія» стали центральним елементом цифрової інфраструктури України у воєнний період, забезпечивши інтеграцію електронних документів, соціальних сервісів та механізмів подання заяв в єдиному цифровому середовищі.

Реалізація функції цифрової ідентифікації дозволила громадянам підтверджувати особу навіть за відсутності фізичних документів, що має особливе значення в умовах евакуації та втрати майна. Водночас через «Дію» були інтегровані сервіси «єДопомога» та «єВідновлення», які забезпечують оформлення державної допомоги, реєстрацію внутрішньо переміщених осіб та подання заяв щодо компенсації за пошкоджене або зруйноване житло.

Реєстр внутрішньо переміщених осіб (ВПО) було створено та інтегровано цифрові реєстри для обліку внутрішньо переміщених осіб, оформлення для них допомоги та забезпечення житлом. Це дозволило координувати соціальні послуги для членів територіальних громад. Цифровий облік ВПО дозволив державі оперативно реагувати на гуманітарні потреби для понад 5 млн громадян.

Важливими для громадян України стали цифрові банківські сервіси та фінансова інфраструктура, які забезпечили безперервність фінансових операцій, отримання соціальних виплат та підтримку економічної активності населення. Ключову роль відіграли застосунки: Приват24, Мобобанк, Ощад24 та електронні виплати через «Дію».

Окремим напрямом цифрової трансформації стало впровадження систем оповіщення про повітряні загрози як форми реалізації позитивного обов'язку держави щодо захисту права на життя. Інтеграція застосунку «Повітряна тривога» з регіональними безпековими системами сформувала цифровий механізм оперативного реагування, що розширює безпековий вимір забезпечення прав людини.

Попри наявність системних ризиків цифровізації у воєнний період зокрема: кіберзагроз, вразливості телекомунікаційної інфраструктури, можливості втрати даних та залежності від електронних систем – цифрові інструменти стали ключовим елементом забезпечення безперервності публічного управління, національної безпеки та соціальної стабільності. Їх інтеграція у механізми реалізації прав людини засвідчує формування нової моделі державних гарантій, у якій технологічні рішення набувають системоутворюючого значення. Досвід України демонструє, що цифровізація в умовах воєнного стану може виступати не лише інструментом модернізації, а й фактором підвищення інституційної стійкості держави та збереження базових прав і свобод.

Отже, цифрові сервіси та інструменти, впроваджені у період воєнного стану, стали ключовими для забезпечення функціонування держави, захисту прав громадян. Їх впровадження дозволило забезпечити безперервність та трансформацію державного управління, оперативне надання соціальної допомоги та ефективну координацію ресурсів. Цифровізація стала фактором підвищення стійкості держави та важливим елементом сучасної системи публічного управління. Досвід України демонструє, що цифрові технології можуть забезпечувати ефективне функціонування держави та адаптуватись навіть в умовах воєнного стану.

Література:

1. Гнатівський М. М. Міжнародно-правова відповідальність РФ за агресію проти України. *Український часопис міжнародного права*. 2022–2024.
2. Козюбра М. І. Обмеження прав людини в умовах війни: доктринальні підходи. *Юридична Україна*. 2023.
3. Рабінович П. М. Принцип верховенства права в умовах воєнного стану. *Вісник НАПрН України*. 2023.
4. Тацій В. Я., Петришин О. В. Конституційні гарантії прав людини в умовах воєнного стану. *Право України*. 2022–2023.
5. Українська Гельсінська спілка з прав людини. Щорічні доповіді про стан дотримання прав людини (2022–2024).
6. Харківська правозахисна група. Огляди воєнних злочинів РФ (2022–2025).
7. Центр політико-правових реформ. Аналітичні звіти щодо функціонування правової системи під час війни (в період з 2022 по 2024 роки).